

ELEVANTMEES TULEB! Rakvere teatri väikeses majas esietendub 12. septembril **Bernard Pomerance'i** "Elevantmees", lugu 150 aastat tagasi elanud Joseph Merrickust, kelle haigus moondas mehe keha, kuid kes kõigile füüsilistele takistustele vaatamata jõudis oma teadmistes ja intelligentsis võrdsele tasemele tollaste haritud inglasega. Suhtumise tõttu oma haigusse isegi kaugemale. Peategelast kehastava **Johannes Richard Seppinguga** vestles teatri dramaturg **Urmas Lennuk**.

Puurist puuri

Sa mängid peaosas lavastuses "Elevantmees". Tal on mitu nime nagu heal lapsel ikka. Kuidas te ise seda tegelast nimetate – Joseph, John või Merrick? Tema päris nimi oli Joseph Merrick, aga doktor Frederick Treves, kes teda uuris ja hooldas, hakkas teda kutsuma Johniks. See on üks omapärane saladus, miks ta teda järjepidevalt Johniks kutsus. Eks see jääb vaatajate otsustada, mis nime all ta neile kinnistub.

Kes see John siis ikkagi on? Monstrum, vaatamisväärus, elevant või inimene?

Minu jaoks on ta inimene. Aga kuningat mängib õukond ja see, mida teised talle peale suruvad oma pilkude ja hoiakutega, ega see ei jookse kunagi kahjuks mööda külgi maha. Ja nii puudutab teiste suhtumine ka Johni.

Aga mis muudab ta inimeseks?

Tahaks öelda, et see intelligentsus ja hoolivus, mis temas on... Aga samas ei saa ju öelda, et ebaintelligentsed inimesed ei ole inimesed või deformeernud inimesed ei ole inimesed. See just muudabki ta inimeseks, et vaatamata oma suurele "veale" üritab ta inimkonnas hakkama saada ja kannab neid väärtusi, mis inimestele omased on.

Ta ei ole sisemiselt värdjas, ta ei ole mõrvar, ta ei ole Putin... Selles suhtes on ta tunduvalt rohkem inimene, kui on monstrum, kes näeb inimese moodi välja. Kas see tema "vigasus" ja sellesse suhtumine võis olla ajastu süü? Või kas me tänapäeval oleme empaatilisemad ja vähemalt püüame mööda vaadata defektidest välimuses? Mida ma ise mõtlen ja mida oleme proovides rääkinud – tänapäevgi on ju omamoodi friiksõude ajastu. Mulle ka meeldis kunagi vaadata "Võsareporterit" või Taavi Libe saadet, aga need on teistmoodi katkised inimesed, nemad on katki seestpoolt, mitte välimusest. Sa vaatad inimest, kes on endaga pahuksis ja siis tunned, et sinu elu on paremini läinud, sinul ei ole nii halvasti. Johni puhul on sama – tal on midagi halvasti ja teda kõrvalt vaadates tunned, et vaat kui kurb elu tal on.

Eks inimene otsib alati võimalust ennast paremini tunda, aga kui nüüd Johni-sarnane intelligentne isiksus satub väljanäitusele, siis tunnetab ta, kui tühised on need teised, kes teda raha eest vaadata tahavad.

Meie loo teemaks ongi, et John pealtnäha päästetakse sealt "väljanäitusest" ära ja püütakse teda haiglas muuta ühiskonnale aktsepteeritavaks. Aga samal ajal hoitakse teda haiglas kinni ja nii ei saa John ise arugi, et ta on tegelikult teistsugusesse puuri pandud, ning arvab, et saab nüüd elada, nagu tahab.

Ühel hetkel ta siiski mõistab, et pole vahet, kas olla väljanäitusel või haiglas, kus inimesed saavad samamoodi teda uudistada kui eripäraselt olendit. Tegelikult ei olnudki tal võimalust vabalt elada, vaid ta liikus lihtsalt puurist puuri.

Aga see oli siiski natuke väarikam puur? Puur on ikka ja alati ainult puur.

Tänapäeval peidetaks sellised inimesed ilmselt delikaatsemalt "teise puuri".

Ma ei usu, et tänapäeval üldse õnnestub neid peita. Sarnaste tõbedega inimesi on praegugi liikumas. Peagi tahetakse näiteks lavastada uut filmi Merrickust ja on üks briti näitleja, kes võitleb selle eest, et just tema saaks mängida seda tegelast, sest temal on selline deformatsioon looduslikult olemas.

FOTOD: KRISTO KRJUSMAN

× Bernard Pomerance'i (1940–2017) Elevantmees

Näidendi aluseks oli antropoloog **Ashley Montagu** sulest pärit "Elevantmees. Uurimus inimvaimust" mis omakorda toetus **Joseph Merricku** raviarsti dr **Frederick Trevesi** raamatule.

Pärast edutut ringreisi (esialgse pealkirjaga "Vigane" juba "Elevantmehe" nime all Londonis lavale tulnuna hakkas see tähelepanu koguma ja varsti viidi tükk Briti Rahvusteatri repertuaari.

1979. aastal lavastati "Elevantmees" New Yorgis. Seal mängiti seda kokku 916 korda ning see võitis USA mainekaima teatripreemia, Tony auhinna kolmes kategoorias, kaasa arvatud parima uue näidendi eest.

Aastail 1980–1981 astus sellesamas Broadway lavastuses Merrickuna üles **David Bowie**. Teatrilaval Merrickuks kehastunud staaride seas leiduvad ka **Mark Hamill** ja **Bradley Cooper** – viimane oli peaosas Broadway taaslavastuses 2014. aastal, mis püstitas kassarekordeid ja etendus hiljem ka Londonis.

David Lynchi 1980. aastal esilinastunud ja kaheksale Oscarile nomineeritud filmi "Elevantmees" vormisid suureks klassikaks **John Hurt** ja **Anthony Hopkins**.

Kõige tuntum Johni osatäitja laval oli ju David Bowie, kes ei olnud füüsiliselt sugugi inetu isend. Tegelikult on Pomerance'i näidendis kirjas, et mängima peab ilma füüsilise defektita näitleja. See loobki võttestiku – kuidas teised tegelased temasse suhtuvad ja kuidas publik teda näeb. Näitlejana sa lood selle deformatsiooni oma peas ja kujutluses.

Kuigi me ei kasuta grimmi ega vääna mu keha väliste vahenditega, pean ma ikkagi edasi andma seda, kuidas ta liigub ja kuidas ta keha töötab, pean kogu lavaloleku aja hoidma end kõverdatud pinges.

Kui ma ühe stseeni ära teen, siis ma juba tilgun higist, sest mu keha on kogu aeg ebaloomulikus asendis. Autor on rõhutanud, et seda rolli ei tohi mängida näitleja, kellel on seljavigastus.

Te olete kindlasti proovides arutanud, miks selline lugu tänapäeval vajalik on. Täna inimeste kirumiskriteeriumid on ilm, käibemaks ja valitsus. Miks seda etendust peaks nüüdisajal üldse vaatama?

Ma arvan, et oluline on tänane stereotüüpide loomine – juba peale vaadates paned teise inimese kohe kuhugi kasti. Ei suudeta vaadata pealispinnast kaugemale. Tänapäeval ei ole need tõrked niivõrd välimuse, vaid rohkem väljaitlemiste põhised. Me anname hinnanguid väga kergesti. Me suudame väga kergesti väita – see inimene on selline, sest ta arvas seda, või tema valib seda erakonda ja sellepärast on ta selline.

Aga kui kogukonnast rääkida, kuidas sulle tundub, kas Johnil oleks lihtsam hakkama saada väikelinnas, nagu Rakvere, või Londonis?

Ma arvan, et siin oleks tal raskem, sest kõik tunnevad teda isiklikult. Aga samas jälle – võib-olla oleks see, vastupidi, hoopis hea.

Kui sa saad suurlinnas vaadata sellist friiki, siis säilitad distantsi. Aga kui sa teda päriselt tead ja tunned, siis ei vaata sa niimoodi koletislikult. Väiksem kogukond võimaldab rohkem harjuda ja kohaneda, ka omaks võtta. Anonüümne keskkond soodustab võõrastust.

Millised episoodid või mõtted on sind ennast selles näidendis kõige rohkem puudutanud?

Mulle meeldib väga monoloog, kus dr Treves on endaga pahuksis, sest soovib ju head, aga näeb, et see hea pole piisav ja et see “hea” teeb Johnile isegi halba. See on sisemine konflikt: mida rohkem ma teda aitan, seda hullem tal on. Just see, kas me tahame, et inimesed oleksid meiesarnased, või see, kuidas inimesi tegelikult aidata. Kui väga me peame neid justkui tegema – meie mõistes – “normaalseteks” inimesteks. Kust see piir jookseb.

See on selline küsimus, millele polegi head vastust, aga millele ma olen väga palju mõtlema hakanud. Mis on õige ja kas see abi, mida me kellegi pakume, on tegelikult abi.

David Lynchi filmi oled ka vaadanud?

Seal oli ikkagi kõik väga naturaalne. Näidendi idee on teine.

Elevantmees, foto proovist.

Mis on selles rollis eripärast?

Väga palju toob selle tegelase puhul kohale rolli ehitamine... Kuigi ma ei saa öelda, et ma teistes rollides poleks pidevalt laval ja kohal... Aga selle rolli puhul on oluline, et me peame kogu trupiga olema hästi tagajalgadel, sest lavastus on väga detailne.

Seal ei ole väljajumise võimalust – kui jalg läheb krampi, siis peadki mängima krampis jalaga, sest Johnil ei olnud võimalust oma krampis jalga lõdvestada. Huvitav väljakutse ja väga huvitav töö. ✕

✕ Elevantmees Eestis

Lavastab **Taago Tubin**, kes on ühtlasi muusikaline kujundaja.

Tõlkija **Pirjo Jonas**, kunstnik **Illimar Vihmar**, helilooja ja muusikaline kujundaja **Vootele Ruusmaa**, videokujundaja **Ave Palm**, valguskujundaja **Sander Põllu** (VAT Teater), koreograaf **Helen Solovjev**.

Osades **Johannes Richard Sepping**, **Imre Üunapuu**, **Laura Niils**, **Liisa Aibel**, **Tarvo Sõmer**, **Madis Mäeorg** ja Vootele Ruusmaa (külalisena).

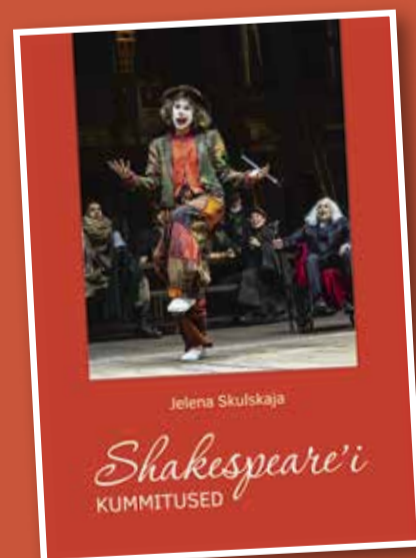
CHOWANIEC / JUNTI

Gardeenia

noorsooteater.ee

Skulskaja.
ta tegi seda jälle.

Mitmete auhindade, sealhulgas nelja Eesti Kultuurkapitali auhinna laureaadi Jelena Skulskaja uus raamat on täiesti eriline nähtus shakespeareoloogias. Selle on kirjutanud Shakespeare'i asjatundja, kes orienteerub hästi nii suure näitekirjaniku originaaltekstides kui ka tõlgetes.